

## LIETUVOS KP VEIKLA, ATKURIANT IR IŠVYSTANT PROFSĄJUNGINĮ JUDĖJIMĄ PIRMAISIAIS FAŠISTINĖS DIKTATŪROS METAIS (1927—1931)

S. CEPULIENĖ

Fašistams atėjus į valdžią (1926 m. gruodžio 17 d.), iš pagrindų pasikeitė Lietuvos KP veiklos sąlygos. Vienas iš svarbiausių fašizmo bruožų yra tas, kad panaikinamos buržuazinės demokratinės laisvės ir teisės: uždraudžiamos pažangios, demokratinės organizacijos, o kartu ir komunistai netenka galimybės dirbti su masėmis legaliai.

Svarbiausia sąlyga fašizmui, kaip ir kapitalizmui, nuversti, yra pa-traukti darbininkų klasės daugumą į komunistų partijos pusę. Lietuvos KP buržuazijos valdymo metais šį uždavinį laikė pagrindiniu, ir visa jos veik-la buvo nukreipta jam išspręsti. Taigi partijos darbas profsąjungose visada turėjo svarbią reikšmę, nes jos yra viena iš priemonių ryšiams su masė-mis palaikyti.

Fašizmo metais darbininkų profsąjungų darbo sąlygos pasikeitė iš es-mės, iškilo daug naujų uždavinių. Profsąjungos privalėjo sutelkti pažan-gias, demokratinės jėgas kovai dėl profsąjunginių organizacijų veikimo laisvės, prieš jų fašizavimą, už kovingų, klasinių profsąjungų atkūrimą, už profsąjunginio judėjimo vienybę.

Profsąjungos, įtraukdamos ir kitus darbo žmonių būrius, turėjo plėsti darbininkų klasės kovą už ekonominių reikalavimų patenkinimą, klasinėje kovoje kelti bendresnius reikalavimus.

Fašistai, panaudodami naujas kovos formas bei būdus, puolė ekonomi-nius darbo žmonių iškovojimus ir teises, mėgino ekonominius sunkumus suversti ant darbininkų pečių. Tai vertė profsąjungas organizuoti bendrą darbininkų klasės frontą, įsijungti į bendrą kovą prieš fašizmą.

Profsąjunginio judėjimo problemą pirmaisiais fašistinės diktatūros metais nagrinėja nemažai autorių. Pažymėtini darbai: Lietuvos TSR Moks-lų akademijos Istorijos instituto parengta Lietuvos TSR istorija<sup>1</sup>, A. Gai-galaitės monografija<sup>2</sup>, I. Lemperto, A. Marcelio, A. Tikuišio kandidatinės disertacijos<sup>3</sup>, S. Cerniausko brošiūra<sup>4</sup>, S. Atamuko, A. Marcelio, A. Tikui-šio, R. Sarmaičio moksliniai straipsniai<sup>5</sup>. Vertingos medžiagos apie prof-

<sup>1</sup> Lietuvos TSR istorija, t. III. V., 1965, p. 210—315.

<sup>2</sup> A. Gaigalaitė. Darbininkų judėjimo pakilimas Lietuvoje 1929—1934 metais. V., 1957.

<sup>3</sup> I. Lempertas. LKP strategija ir bendro darbininkų bei antifašistinio liaudies fron-to taktika kovos prieš fašizmą laikotarpiu (1926.XII.—1940.VI). V., 1960.— LTSR MA B Rankraščių skyrius; Марцялис А. Борьба коммунистической партии Литвы за единство рядов рабочего класса в 1927—1931 годах. Вильнюс, 1956; А. Тикуйшис. Lietuvos komjau-nimas — komunistų partijos pagalbininkas kovoje prieš fašistinę diktatūrą 1927—1940 me-tais. V., 1972.— VVUB Rankraščių skyrius.

<sup>4</sup> S. Cerniauskas. Profsąjunginio judėjimo vystymasis Lietuvoje 1927—1940 me-tais. V., 1966.

<sup>5</sup> S. Atamukas. Lietuvos Komunistų partijos kova prieš fašistinę diktatūrą 1927—1929 metais.— Kn.: Revoliucinis judėjimas Lietuvoje. V., 1957, p. 386—397; Марцялис А. Борьба КП Литвы против мелкобуржуазных партий в 1927—1931 гг.— Kn.: LKP isto-rijos klausimai, t. I. V., 1959, p. 91—135; A. Marcelis. LKP veikla, vadovaujant darbininkų ekonominiams ir politiniams streikams bei demonstracijoms pirmaisiais fašistinės diktatū-

sąjunginį judėjimą pateikia savo atsiminimuose revoliucinio judėjimo Lietuvoje dalyviai E. Bilevičius, J. Vinickis ir kiti<sup>6</sup>.

Tačiau išsamų profsąjunginio judėjimo vaizdą tuo laikotarpiu susidaryti sunku, nes minėtuose darbuose nagrinėjami atskiri jo aspektai. Be to, kai kurių autorių duomenys apie 1927—1931 m. veikusias profsąjungas nesutampa, pasitaiko netikslumų bei prieštaravimų. Minėtuose darbuose nepakankamai išryškinta, kaip Lietuvos KP fašistinės diktatūros metais vadovavo profsąjunginiam judėjimui. Šio straipsnio tikslas — panagrinėti Lietuvos KP taktiką profsąjungų atžvilgiu pirmaisiais fašistinės diktatūros metais, pareikšti pastabų kai kuriais netiksliais nušviestais arba diskutiniais klausimais.

\* \* \*

1926 m. gruodžio 17 d. Lietuvoje įvyko fašistinis perversmas. Krašte ėmė siausti teroras prieš komunistus, aktyvius revoliucinio judėjimo dalyvius. Vyko masiniai suėmimai. Vien Kaune 1926 m. gruodžio 17—28 d. suimta 110 žmonių, iš kurių 45 apkaltinti priklausymu Lietuvos KP, 39 — kairiosioms profsąjungoms ir 26 — nepatikimumu<sup>7</sup>. Vėl įvesta karo padėtis ir kartu panaikintos konstitucijos garantijos. Darbininkų organizacijas kontroliuoti pavesta karo komendantui.

Jau pirmąją dieną po fašistinio perversmo kairiųjų profsąjungų patalpos buvo užantspauduotos<sup>8</sup>. Pirmiausia fašistai uždarė Lietuvos geležinkelio darbininkų ir tarnautojų profsąjungą (1926 m. gruodžio 19 d.), paskelbė, kad ji yra „kenksminga valstybei organizacija“<sup>9</sup>. Ši profsąjunga turėjo 8 skyrius ir 4500 narių. Ji atstovavo pažangiausiajam darbininkų klases būriui. Visi jos skyriai priklausė kairiųjų profsąjungų vadovaujančiam centrui — Vienybės komitetui ir buvo pasisakę už bendrą darbininkų klases frontą.

Kitos kairiosios profsąjungos pradėtos likviduoti sausio vidury. 1927 m. sausio 15 d. uždaryta 13 kairiųjų profsąjungų „už priešvalstybinį komunistinį veikimą“, o jų turtas konfiskuotas<sup>10</sup>.

Taip per gana trumpą laiką buvo uždarytos visos Lietuvos KP vadovaujamos darbininkų profsąjungos.

Fašistai žiauriai susidorojo su profsąjungų kadrais bei aktyvu. Jie sušaudė keturis ištikimus Lietuvos KP sūnus, tarp kurių buvo J. Greifenbergeris — Lietuvos KP CK narys, profsąjungų Vienybės komiteto pirmininkas, Kauno profsąjungų darbuotojų kursų vedėjas, Lietuvos pramonės įmonių ir visuomenės įstaigų tarnautojų profsąjungos Centro valdybos narys<sup>11</sup>; R. Čarnas — Lietuvos KJS CK narys, Lietuvos maisto pramonės darbininkų ir tarnautojų profsąjungos Centro valdybos sekretorius<sup>12</sup>.

ros metais (1927—1931 m.).— Kn.: LKP istorijos klausimai, t. 5. V., 1966, p. 23—38; A. Tikuišis. Lietuvos komunistinės jaunimo sąjungos taktika, panaudojant legalias galimybes jaunimui telkti į kovą prieš fašistinę diktatūrą 1927—1937 metais.— Kn.: LKP istorijos klausimai, t. 12. V., 1972, p. 37—49; R. Šarmaitis. Lietuvos Komunistų partija liaudies revoliucinės kovos ir socialistinės statybos priešakyje.— Kn.: Spalio revoliucija ir visuomeniniai mokslai Lietuvoje. V., 1967, p. 11—69.

<sup>6</sup> E. Bilevičius. Ne veltui praėję metai. V., 1958; J. Vinickis. Duonos nebuvo per daug. V., 1960.

<sup>7</sup> Lietuvos TSR istorijos šaltiniai, t. IV. V., 1961, p. 331.

<sup>8</sup> Partijos istorijos instituto prie LKP CK partinis archyvas (toliau — PA), f. 77, ap. 10, b. 37, l. 45 (Profkomisijos prie Lietuvos KP CK surinktos žinios).

<sup>9</sup> Lietuvos TSR Centrinis valstybinis archyvas (toliau — Lietuvos TSR CVA), f. 402, ap. 4, 350<sup>a</sup>, l. 18 (Lietuvos geležinkelio darbininkų ir tarnautojų profsąjungos byla).

<sup>10</sup> CVA, f. 402, ap. 1, b. 3, l. 52—54 (Politinės policijos skyriaus viršininko raštas Nr. 218 1927.I.8).

<sup>11</sup> Ten pat, l. 53; ap. 4, b. 318, l. 57; f. 1078, ap. 2, b. 99, l. 47.

<sup>12</sup> CVA, f. 1078, ap. 2, b. 28, l. 5 (Lietuvos maisto pramonės darbininkų ir tarnautojų profsąjungos byla).

Fašistai nuteisė sušaudyti Lietuvos KP CK narį P. Glovacką — kairiųjų profsąjungų laikraščio „Profsąjungų vienybė“ faktiškąjį redaktorių, Kauno profsąjungų darbuotojų kursų lektorių; E. Vicą — Lietuvos KJS CK narį, profsąjungų Vienybės komiteto narį, Lietuvos spaudos darbininkų profsąjungos Centro valdybos narį ir prie profsąjungos veikiančios sporto sekcijos pirmininką<sup>13</sup>.

Daug profsąjungų darbuotojų buvo suimta ir ištremta į Varnių priverčiamąjį darbo stovyklą: Bendros darbininkų profsąjungos Kudirkos Nau miesčio skyriaus valdyba, kurią sudarė komunistai ir kairieji darbininkai J. Domeika, P. Vyšniauskas, A. Liukaitis, P. Šapauskas ir K. Mockevičius<sup>14</sup>; Lietuvos geležinkelio darbininkų ir tarnautojų profsąjungos Kauno kelio ruožo skyriaus valdybos pirmininkas komunistas J. Stimburys<sup>15</sup>. Buvo suimtas Kauno profsąjungų darbuotojas komunistas Z. Švarcbergas<sup>16</sup>, Ukmergės — V. Bazys ir daug kitų<sup>17</sup>.

Lietuvos KP neteko aktyviausių narių, labiausiai patyrusių veikėjų, bet ir toliau vadovavo darbo žmonių kovai, gynė jų interesus.

Pasikeitusi politinė krašto padėtis reikalavo, kad partija atitinkamai pakeistų ir darbo su masėmis formas bei metodus.

Pagrindiniu profsąjunginio darbo uždaviniu Lietuvos KP tuo metu laikė kovą dėl profsąjungų veikimo laisvės ir rūpinosi į tą kovą įtraukti kuo daugiau darbo žmonių. Derindamasi prie sąlygų, Lietuvos KP pirmiausia stengėsi atkurti profsąjungines organizacijas ir sutelkti profsąjungų aktyvą.

Jau 1927 m. sausio mėn. sudaryta vadovaujanti grupė profsąjungoms krašte atkurti. Ji numatė pirmiausia atkurti keturias buvusias stipriausias ir masiškiausias profsąjungas: Lietuvos transporto, Lietuvos metalo pramonės, Lietuvos maisto pramonės, Lietuvos rūbų, skalbinių ir kepurų amato darbininkų profsąjungas<sup>18</sup>. Kauno kartono fabrikų ir knygrišyklų sekcija, buvusi prie Lietuvos spaudos darbininkų profsąjungos, 1927 m. kovo 11 d. profsąjungos įstatus jau įteikė užregistruoti<sup>19</sup>. Partijos Kauno komitetas 1927 m. antrojoje pusėje surengė profsąjungų darbuotojų pasitarimą, stiprino komunistų frakcijas nelegaliuose profsąjunginiuose rateliuose bei profsąjunginėse grupėse<sup>20</sup>.

Kairiosios darbininkų profsąjungos pradėjo veikti nelegaliai. Iš nelegalių profsąjunginių organizacijų veiklos analizės matyti, kad 1927 m. pabaigoje ir 1928 m. veikė šie jų tipai: profsąjunginis komitetas, profsąjunginis ratelis ir profsąjunga. Profsąjungos komitetas buvo profsąjungų branduolys. Jį dažniausiai sudarydavo trys nariai. Profsąjunginį ratelį sudarydavo 2—3 vienos gamybos šakos profsąjungų komitetai, o profsąjungą — keli vienos gamybos šakos profsąjunginiai rateliai<sup>21</sup>.

Kaune profsąjungų komitetai buvo įkurti maisto, odos, tabako, poligrafijos pramonės įmonėse, kepurų amato dirbtuvėse<sup>22</sup>. Profsąjunginiai rateliai veikė medžio apdirbimo pramonėje. Antai 1927 m. baldų fabrike „Universal“ buvo keturi profsąjunginiai rateliai, o 1928 m. jie įsikūrė Petriko, Sragavičiaus, Sadniskio ir kituose baldų fabrikuose. Profsąjunginiai

<sup>13</sup> Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija (toliau — MLTE), t. I. V., 1966, p. 581; t. III. V., 1971, p. 730. Mirties bausmė P. Glovackui ir E. Vicui vėliau buvo pakeista kalinėjimu iki gyvos galvos, o 1928 m. amnestijos įstatymu sumažinta iki 15 metų.

<sup>14</sup> PA, f. 3377, ap. 25, b. 207, l. 2—3.

<sup>15</sup> Ten pat, ap. 46, b. 831, l. 4 (O. Stimburienės prisiminimai).

<sup>16</sup> Ten pat, ap. 10, b. 457, l. 9 (Z. Švarcbergo prisiminimai).

<sup>17</sup> Ten pat, ap. 22, b. 23, l. 2 (V. Bazio prisiminimai).

<sup>18</sup> PA, f. 77, ap. 10, b. 12, l. 1 (Lietuvos KP CK posėdžio 1927.I.25 protokolas).

<sup>19</sup> Ten pat, b. 25, l. 17 (A. Sniečkaus laiškas 1927.III.11).

<sup>20</sup> Ten pat, b. 30, l. 8—9 (Kauno pirminių partinių organizacijų atstovų konferencijos 1927.VI medžiaga).

<sup>21</sup> „Tiesa“, 1928, VI, Nr. 6; IV-sios LKP konferencijos rezoliucijos. 1928, p. 8.

<sup>22</sup> „Balsas“, 1928.VII.25, Nr. 14, p. 374; PA, f. 77, ap. 11, b. 20, l. 47.

rateliai, veikę baldų fabrikuose, 1928 m. susijungė į nelegalią Kauno stalių profsąjungą, išrinko penkių narių valdybą, kurios pirmininku buvo komunistas A. Šimanas<sup>23</sup>. Nelegalios profsąjungos veikė dvi: Kauno tarnautojų ir geležinkelininkų<sup>24</sup>.

Nelegalus profsąjunginis judėjimas prasidėjo ir provincijoje. 1928—1929 m. nelegalios profsąjungos įsikūrė septyniuose apskrčių miestuose: Kėdainiuose, Marijampolėje, Panevėžyje, Šiauliuose, Ukmergėje, Utenoje ir Vilkaviškyje, t. y. beveik trečdalyje apskrčių miestų. Be to, stipri nelegali profsąjunga veikė Ukmergės apskrityje — Anykščiuose<sup>25</sup>.

Nelegalių provincijos profsąjunginių organizacijų analizė parodė, kad čia jos buvo taip pat trijų tipų: profsąjungų komitetai, profsąjunginiai rateliai ir profsąjungos. Dažnai tame pačiame mieste vienu metu veikė visų trijų tipų profsąjunginės organizacijos. Pavyzdžiui, 1928—1929 m. visi trys profsąjunginių organizacijų tipai buvo Panevėžyje ir Utenoje<sup>26</sup>. Ukmergėje veikė penki profsąjungų komitetai ir vienas profsąjungų ratelis<sup>27</sup>. Vilkaviškyje apie pusę, t. y. apie 500 pramonės darbininkų, buvo suburta į profsąjunginius ratelius<sup>28</sup>. Čia veikė ir nelegali darbininkų profsąjunga, kuriai priklausė muilo fabrikų darbininkai<sup>29</sup>. Profsąjungų komitetai veikė Šiauliuose, odos pramonės įmonėse, kur dirbo 452 darbininkai ir saldainių fabrikuose, kur dirbo 208 darbininkai<sup>30</sup>. Nelegaliai Anykščių profsąjungai priklausė visi miestelio odos ir trikotažo pramonės darbininkai<sup>31</sup>.

Komunistų partija ypač rūpinosi, kad profsąjungų darbui būtų tinkamai politiškai vadovaujama. Nuo pat pirmųjų dienų po fašistinio perversmo ji ėmėsi atkurti atitinkamus partinius organus profsąjungoms vadovauti. Partija rūpinosi šių partinių organų organizacine struktūra, kadru kompleksavimu ir nurodė veiklos kryptį.

Nagrinėjamoju laikotarpiu organizacinė partinių organų, vadovaujančių profsąjungų darbui, struktūra buvo tokia: prie partijos CK veikė specialus profsąjungų skyrius iš trijų narių — pirmininko ir dviejų pavaduotojų, — kuriuos skyrė CK Sekretoriatas<sup>32</sup>. Prie partijos rajonų komitetų irgi veikė profsąjungų skyriai, sudaryti paprastai iš vedėjo, pavaduotojo, vieno arba trijų bendradarbių. Vietinius profsąjungų skyrius komplektuodavo partijos komitetai<sup>33</sup>. Profsąjungų skyrius prie LKP CK vadovavo profsąjunginiam darbui per skyrius, atsakingus už darbą rajone, buvusius prie partijos komitetų.

Profsąjungų skyriai rūpinosi, kad profsąjungose ir jų vadovaujančiuose organuose būtų sudarytos partinės frakcijos — komfrakcijos, kurioms priklausytų visi komunistai ir komjaunuoliai profsąjungos nariai. Pagrindinis partinių frakcijų uždavinys buvo įgyvendinti aukštesnių partinių organų nutarimus profsąjungų klausimu.

Lietuvos KP CK Politinio biuro nariai buvo atsakingi už tam tikrą partinio darbo barą. Už partinį vadovavimą profsąjungoms buvo atsakingas V. Kapsukas<sup>34</sup>.

<sup>23</sup> „Tiesa“, 1957.VIII.28.

<sup>24</sup> „Balsas“, 1928.VII.25, p. 374; PA, f. 77, ap. 11, b. 20, l. 56.

<sup>25</sup> „Komunistas“, 1929. V—VI, Nr. 3, p. 82, 85; „Balsas“, 1929.II.10, Nr. 3, p. 127; 1929.I.10, Nr. 1, p. 38; 1929.II.25, Nr. 4, p. 199.

<sup>26</sup> „Kova“, 1928.XII, Nr. 1; „Balsas“, 1928.XII.25, Nr. 24, p. 800; 1929.II.25, Nr. 4, p. 199.

<sup>27</sup> „Balsas“, 1928.XII.10, Nr. 23, p. 759; „Komunistas“, 1929. V—VI, Nr. 3, p. 82.

<sup>28</sup> PA, f. 77, ap. 11, b. 26, l. 12; Lietuvos statistikos metraštis 1927—1928 m. K., 1929, p. 224.

<sup>29</sup> „Balsas“, 1928.X.25, Nr. 20, p. 601.

<sup>30</sup> Ten pat, 1928.XI.10, Nr. 21, p. 629; Lietuvos statistikos metraštis, p. 219, 223.

<sup>31</sup> „Balsas“, 1929.IV.25, Nr. 8, p. 368.

<sup>32</sup> PA, f. 77, ap. 13, b. 1, l. 25 (Lietuvos KP CK posėdžių, 1930.XI.29—30 protokolai).

<sup>33</sup> PA, f. 77, ap. 12, b. 1, l. 116—117 (Lietuvos KP CK plenumo 1929.V.25—VI.3 protokolai).

<sup>34</sup> Ten pat, f. 77, ap. 10, b. 12, l. 15 (Lietuvos KP CK posėdžio 1927.X.9 protokolas).

Profsąjungų skyrius prie partijos CK 1927 m. kovo mėn. jau buvo atkurtas. Jo vedėju patvirtintas K. Didžiulis<sup>35</sup>.

Pagrindines profsąjungų atkūrimo ir tolesnio jų vystymosi gaires nubrėžė Lietuvos KP IV konferencija, kuri įvyko 1927 m. rugsėjo 10—spalio 1 d. Maskvoje. Tai buvo pirmoji partijos konferencija po fašistinio perversmo, kuri savo reikšmę prilygsta partijos suvažiavimui. Konferencijos darbotvarkėje buvo ir klausimas apie partijos darbą profsąjungose.

Pranešimo tezes apie partinį darbą profsąjungose parengė speciali konferencijoje sudaryta 7 narių (K. Didžiulis, K. Kontautas, M. Kaganas, J. Stimbursys, V. Šimensas, B. Paukštys ir B. Pušinis) komisija. Komisijos vardu konferencijoje kalbėjo K. Didžiulis<sup>36</sup>, profsąjungų skyriaus prie Lietuvos KP CK vedėjas.

Pranešime buvo įvertintas partinis darbas profsąjungose 1926 m. ir numatyti tolesni veiklos uždaviniai tautininkų diktatūros sąlygomis. Konferencija priėmė rezoliuciją „Apie darbą profsąjungose“, kurioje buvo išdėstyta partinio darbo profsąjungose programa<sup>37</sup>.

Konferencijoje, kaip pagrindinis profsąjunginio darbo uždavinys, buvo iškelta kova dėl profsąjungų ir jų veikimo laisvės, kova už profsąjungų darbuotojų ir visų politinių kalinių išlaisvinimą iš kalėjimų. Artimiausius uždavinius konferencija nurodė šiuos: sutelkti profsąjungų aktyvą, atkurti buvusias ir kurti naujas nelegalias profsąjungines organizacijas, telkti darbo žmones į kovą dėl profsąjungų legalizavimo, steigti ir stiprinti žemės ūkio darbininkų profsąjungas, ginti ekonominius darbininkų klases interesus, dirbti reformistinėse ir fašistinėse profsąjungose. Konferencija įpareigojo komunistus būti profsąjungų nariais ir aktyviai dalyvauti jų darbe<sup>38</sup>.

Remiantis Lietuvos KP IV konferencijos rezoliucija „Apie darbą profsąjungose“, negalima sutikti su S. Černiausko išvada, kad „[...] iš pradžių daugumas komunistų manė, jog nėra reikalo būti profsąjungos nariais. Tik vėliau, 1930 m. (vasario mėn.) Kauno partinės organizacijos konferencija įpareigojo visus komunistus stoti į profsąjungas ir būti konkrečių proforganizacijų nariais“<sup>39</sup>. Ši išvada yra klaidinga politiškai ir istoriškai.

Lietuvos KP IV konferencija parengė naują partijos taktiką profsąjungų atžvilgiu. tautininkų diktatūros sąlygomis. Partija reikalavo didelį dėmesį skirti nelegaliai profsąjungų veiklai, suaktyvinti vadovavimą ekonominei darbininkų klases kovai, organizuoti ir telkti darbo žmones į kovą dėl demokratinės laisvės, prieš fašizmo puolimą.

Tačiau partijos taktikoje profsąjungų atžvilgiu buvo ir sektantiškų klaidų. Partija nereikalavo, kad į bendrą kovą už profsąjungų veikimo laisvę būtų telkiami darbininkai socialdemokratai, neragino steigti įmonėse bendrų profsąjungų iš reformistinių ir kairiųjų profsąjungų narių, bendromis jėgomis kovoti prieš profsąjungų fašizavimą, kurti opozicines grupes fašistinėse profsąjungose ir kt.

Šios sektantiškos partijos taktikos klaidos profsąjungų atžvilgiu vėliau buvo ištaisytos.

Komunistai, vadovaudamiesi konferencijos nurodymais, atkakliai dirbo, atkurdami profsąjungas ir aktyvindami jų veiklą. Suintensyvėjo kova dėl profsąjungų legalizavimo, t. y. dėl jų įstatų įregistravimo. Komunistams vadovaujant, buvo sudaromos iniciatyvinės grupės, kurios įteikdavo profsąjungų įstatus komisijai, veikusiai prie apskrities viršininko ir jo vadovaujamai.

<sup>35</sup> Ten pat, b. 14, l. 5 (CK Sekretoriato posėdžio 1927.III.15 protokolas).

<sup>36</sup> PA, f. 77, ap. 10, b. 4, l. 10—11 (Profsąjungų komisijos posėdžių protokolai).

<sup>37</sup> Ten pat.

<sup>38</sup> IV-sios Lietuvos KP konferencijos rezoliucijos, p. 6—10.

<sup>39</sup> S. Černiauskas. Min. veik., p. 15.

1928 m. liepos mėn. buvo įregistruoti Kauno adatos darbininkų, Kauno maisto produktų darbininkų ir tarnautojų ir Kauno tarnautojų sąjungų įstatai<sup>40</sup>. Tai buvo pirmosios trys po fašistinio perversmo legalizuotos komunistų vadovaujamos profsąjungos. Šių profsąjungų legalizavimas buvo didelis komunistų laimėjimas, turint omenyje tai, kad kitokių galimybių legaliai dirbti su masėmis partija neturėjo.

Tam tikrų nuolaidų darbininkų organizacijoms tautininkai padarė todėl, kad pirmaisiais metais po perversmo jie buvo ekonomiškai ir politiškai silpni, stokojo socialinės bazės, nepajėgė vien teroru sulaikyti revoliucinio darbininkų judėjimo, taigi negalėjo nesiskaityti ir su revoliucinėmis darbo žmonių nuotaikomis. Tačiau žodį „profsąjunga“ tautininkai įsakė pakeisti žodžiu „sąjunga“, tuo, matyt, tikėdamiesi apsaugoti darbininkų profsąjungas nuo Komunistų partijos įtakos ir vadovavimo.

Partija, siekdama, kad profsąjungos būtų atkuriamos organizuotai, rekomendavo sudaryti vadovaujančią profsąjungų organą — Centro biurą. Lietuvos KP CK Sekretoriatas 1927 m. pasiūlė jį sudaryti nelegaliai. Lietuvos KP Politinis biuras tam pritarė. 1927 m. gruodžio 9 d. posėdžio protokole šiuo klausimu pažymėta: „Pripažinti teisingu Sekretoriato nutarimą apie nelegalaus Kauno Centro biuro sudarymą“<sup>41</sup>.

Revoliucinio judėjimo dalyvio J. Šajevičiaus atsiminimuose nurodyta, kad 1927 m. pabaigoje Kaune įvyko nelegalus pasitarimas, kuriame dalyvavo profsąjungų aktyvistai. Siame pasitarime ir buvo išrinktas nelegalus profsąjungų Centro biuras, į kurį įėjo ir komunistas J. Šajevičius<sup>42</sup>.

Kitų duomenų apie Centro biuro įkūrimą 1927—1928 m. rasti nepavyko. Nėra išlikusių duomenų ir apie jo veiklą. 1929 m. vėl suaktyvėjo kova dėl nelegalaus profsąjungų Centro biuro įkūrimo. Lietuvos KP CK birželio plenumas (1929 m.) pasiūlė komunistams, dirbusiems profsąjungose, siekti, kad būtų sudarytas laikinasis profsąjungų Centro biuras<sup>43</sup>.

1929 m. rudens įvyko nelegali Kauno profsąjungų konferencija, kuri išrinko 5 narių Centro biurą. Profsąjungų Centro biuro nariais buvo išrinkti komunistai S. Volkovičius, J. Šochotas, A. Šimanas, J. Šajevičius<sup>44</sup>. Šioje profsąjungų konferencijoje buvo priimtos dar dvi rezoliucijos „Apie spaudą“ ir „Apie ekonominę Lietuvos padėtį“<sup>45</sup>.

Šie dokumentai prieštarauja A. Marcelio išvadai, kad „nelegalus profsąjungų Centro biuras buvo įkurtas tik 1932 m. pirmoje pusėje“<sup>46</sup>.

Partinių dokumentų analizė parodė, kad 1929 m. išrinktas profsąjungų Centro biuras veikė irgi trumpai. Lietuvos KP vadovaujantys organai 1930 m. vėl kaip neatidėliotiną profsąjunginio darbo uždavinį nurodė profsąjungų Centro biuro įkūrimą<sup>47</sup>. 1931 m. buvo imtasi žygių profsąjungų Centro biurui atkurti. Profsąjungų skyriaus prie partijos Kauno komiteto vedėjas K. Ziskovičius šiuo klausimu Politiniam biurui rašė: „[...] turėjome du pasitarimus profsąjungų konferencijai ir įkūrimui laikino Centro biuro“<sup>48</sup>. 1931 m. vėl buvo įkurtas laikinasis Kauno profsąjungų Centro biuras<sup>49</sup>.

Taigi nelegalus profsąjungų Centro biuras buvo renkamas kiekvienais metais. Jo daugumą sudarydavo komunistai, o nuolatinės komunistų repre-

<sup>40</sup> „Vyriausybės žinios“, 1928.XII.31, II d., Nr. 51, p. 6; Lietuvos TSR CVA, f. 402, ap. 4, b. 561, l. 15; b. 366, l. 2—40 (Minėtų profsąjungų bylos).

<sup>41</sup> PA, f. 77, ap. 10, b. 13, l. 8.

<sup>42</sup> «Советская Литва», 1957.IX.12.

<sup>43</sup> PA, f. 77, ap. 12, b. 23, l. 3.

<sup>44</sup> „Tiesa“, 1957.VIII.28.

<sup>45</sup> PA, f. 77, ap. 12, b. 23, l. 19.

<sup>46</sup> Марцелис А. Борьба КП Литвы против мелкобуржуазных партий в 1927—1931 м.— Кн.: LKP istorijos klausimai, t. I, p. 118.

<sup>47</sup> PA, f. 77, ap. 13, b. 1, l. 4—7.

<sup>48</sup> Ten pat, ap. 14, b. 5, l. 1; b. 15, l. 69.

<sup>49</sup> „Balsas“, 1931.VII.10, Nr. 13, p. 402.

sijos, persekiojimai, suėmimai atsiliepdavo ir į jo sudėtį. Profsąjungų Centro biuras galėjo dirbti tik nelegaliai, nes fašistiniai organai jo ne-registravo. Ši aplinkybė irgi labai varžė biuro veiklą.

Profsąjunginių organizacijų darbe svarbų vaidmenį vaidina kadrai ir aktyvas. Lietuvos KP daug dėmesio skyrė profsąjungų kadro parinkimui, paskirstymui ir politiniam idėjiniam auklėjimui. Po fašistinio perversmo profsąjungų kadro problema buvo labai aktuali, nes daugelis jų buvo suimti, kiti — emigravo į užsienį, dar kiti, išsigandę represijų, pasitraukė iš profsąjunginio darbo. Be to, profsąjungų darbuotojai buvo persekiojami ir suiminėjami visą laiką. Antai 1928 m. žvalgyba suėmė grupę profsąjungų darbuotojų komunistų E. Bilevičių, S. Maiminą, I. Milnerį, E. Ginsbergaitę ir kt., kurie buvo nuteisti ketverius metus kalėti<sup>50</sup>.

Partija mokė, kad svarbiausia esamomis sąlygomis — sutelkti seną išlikusį profsąjungų aktyvą. Šis uždavinys buvo iškeltas jau pirmajame po fašistinio perversmo Lietuvos KP CK plenumo (1927 m. sausio mėn.)<sup>51</sup>. Profsąjungų aktyvui telkti partija rekomendavo įvairias darbo formas: užmegzti ryšius su buvusiais profsąjungų valdybų nariais, aktyvu, rengti su jais pasitarimus, kurti nelegalius profsąjunginius ratelius, sudaryti profsąjungų komisijas ir pan.

Ne mažiau svarbi problema buvo ir naujų profsąjungų darbuotojų ugdymas. Pagrindinis naujų kadro rezervas buvo profsąjungų aktyvas, kuris dirbdamas auga, idėjiškai grūdinasi, tampa masių organizatoriumi. Todėl partija reikalavo, kad profsąjungų skyriai ugdytų aktyvą.

Partija vadovavo profsąjungų darbuotojų ir aktyvo dalykinės kvalifikacijos, idėjinio teorinio lygio kėlimui. Viena iš labiausiai paplitusių darbo formų nagrinėjamuoju laikotarpiu buvo profsąjungų valdybų techninių sekretorių, aktyvo, įmonių delegatų ir fabriku darbininkų pasitarimai<sup>52</sup>.

Profsąjungų narių susirinkimai taip pat buvo kadro ir aktyvo auklėjimo mokykla. Per tokius susirinkimus buvo aptariami aktualūs profsąjungų darbo klausimai, atskirų profsąjunginių organizacijų ir aktyvistų patirtis, atskleidžiami darbo trūkumai ir numatomos priemonės jiems pašalinti.

Kita kadro auklėjimo forma buvo rateliai, kuriems priklausė profsąjungų nariai ir neorganizuoti darbininkai. Svarbiausias dėmesys juose buvo skiriamas profsąjunginio judėjimo teorijos ir praktikos klausimams<sup>53</sup>.

Daugelis vadovaujančių profsąjungų kadro buvo komunistai. Centro komitetas rūpinosi jų dalykinės kvalifikacijos kėlimu. J. Marchlevskio Vakarų tautinių mažumų komunistiniame universitete Maskvoje nuo 1931 m. buvo numatyta daugiau dėmesio skirti profsąjunginiam judėjimui. Čia mokėsi daug iš Lietuvos atvykusių užsigrūdinusių pagrindinio komunistinio judėjimo dalyvių, kurie, baigę universitetą, dažnai vėl grįždavo į Lietuvą tęsti revoliucinio darbo<sup>54</sup>.

Partija rūpinosi parengti ir išleisti specialios literatūros profsąjunginio judėjimo klausimais, kuri padėtų politiškai auklėti kadrus. Partiniam mokymui buvo rotatoriumi padauginta Z. Angariečio paskaita „Lietuvos KP ir profsąjungų darbas“<sup>55</sup>. Agitacinės propagandinės populiarios literatūros išleidimo plano projekte 1930—1932 m. buvo numatyta išleisti: „Profsąjungos fašistinėje Lietuvoje“ (autorius A. Lifšicas); „Kas tai yra Profininternas“ (autorius V. Kapsukas); „Profsąjungos ir ekonominė darbininkų kova“ (autorius I. Ošerovičius). Šių leidinių užplanuota išleisti po 2 tūkst.

<sup>50</sup> Lietuvos KP atsišaukimai, t. II, p. 680; E. Bilevičius. Min. veik., p. 116—127.

<sup>51</sup> PA, f. 77, ap. 10, b. 11, l. 1.

<sup>52</sup> Ten pat, ap. 14, b. 3, l. 4.

<sup>53</sup> PA, f. 77, ap. 14, b. 3, l. 5.

<sup>54</sup> Ten pat.

<sup>55</sup> Z. Angarielis. LKP ir profsąjungų darbas (rotatorius).

egzempliorių; pirmieji du — lietuvių kalba, o trečiasis — lietuvių ir žydų kalbomis<sup>56</sup>.

Partija, ugdydama profsąjungų kadrus ir aktyvą, pagrindinį dėmesį skyrė ne tiek darbo formų įvairovei, kiek jo turiniui. Ji mokė, kad „[...] profsąjungos pirmoje eilėje privalo susirūpinti [...] klasiniu savo narių lavinimu, skiepijimu darbininkų klasinės politikos“<sup>57</sup>.

Socialistinę sąmonę komunistai profsąjungų nariams nešė įvairiais keliais: nagrinėjo Lietuvos KP nutarimus profsąjungų klausimais, platino partinę ir Profinterno spaudą, nagrinėjo ją, demaskavo fašistų elgesį profsąjungų ir jų darbuotojų atžvilgiu ir kt.<sup>58</sup>

Nuolatinis partijos dėmesys labai padėjo telkti profsąjungų kadrus, kelti jų kvalifikaciją, idėjinį politinį lygį. Tačiau kadrų problema ir toliau liko labai opi.

Partija rūpinosi atgaivinti ir profsąjunginę spaudą, kurią fašistai 1926 m. gruodžio 31 d. uždarė „už kenksmingą valstybei pakraipą“<sup>59</sup>. Pirmieji profsąjungų laikraščiai pasirodė 1928 m. pabaigoje Šiauliuose ir Panevėžyje. Šiauliuose buvo pradėta leisti: „Proletaras“<sup>60</sup> ir „Darbininkės balsas“<sup>61</sup>, o Panevėžyje — „Kova“<sup>62</sup>. 1929 m. pasirodė du vienkartiniai laikraščiai: Šiauliuose „Darbas ir duona“<sup>63</sup>, Anykščiuose „Organizatorius“<sup>64</sup>. Partija su džiaugsmu sutikdavo kiekvieną profsąjungų išleistą laikraštį. „Gerai, kad draugai pradeda leisti įvairiose vietose laikraštukus“, — rašė komunistinis žurnalas „Balsas“ „Organizatoriaus“ pasirodymo proga<sup>65</sup>.

Z. Angarietis viename savo laiškų, adresuotų Lietuvos KP Sekretariatui, rašė: „Reikia nesustoti ties tuo pasisėkimu, bet ir toliau žengti pirmyn. Reikia visoms kairiosioms profsąjungoms leisti savo laikraštukus“<sup>66</sup>.

Partija ragino profsąjungas įkurti bendrą kairiųjų profsąjungų laikraštį. Tačiau realizuoti šį nurodymą nepavyko. 1927—1931 m. daugiau profsąjungų laikraščių nebuvo išleista. Tam, žinoma, turėjo įtakos ir profsąjunginio darbo apskritai trūkumai.

Nuo 1929 m. sausio 23 d. „Balse“ buvo organizuotas „Profsąjungų skyrius“. „Mes įvedėme jį, — rašė žurnalo redkolegija, — pripažindami didelį profsąjungų svarbumą“<sup>67</sup>.

Šiame skyriuje buvo spausdinami straipsniai įvairiais profsąjunginio darbo klausimais. Redkolegija stengėsi supažindinti Lietuvos darbo žmones su Tarybų Sąjungos profsąjungų, Profinterno veikla ir kitų šalių profsąjunginiu judėjimu.

1927—1931 m. profsąjungos ir profsąjunginės grupės įvairiomis progomis išleido 23 atsišaukimus<sup>68</sup>. Atsišaukimai buvo leidžiami lietuvių ir žydų kalbomis arba tik lietuvių ar žydų kalba.

<sup>56</sup> PA, f. 77, ap. 13, b. 20, l. 13, 71.

Sic leidiniai nebuvo išleisti. Juos parengti turėjo V. Kapsukas, kuris dėl sunkios ligos tai padaryti jau nebepajėgė.

<sup>57</sup> PA, f. 77, ap. 12, b. 1, l. 131.

<sup>58</sup> „Komunistas“, 1929, III—IV, Nr. 2, p. 95.

<sup>59</sup> Lietuvos TSR CVA, f. 384, ap. 3, b. 263, l. 13, 81.

<sup>60</sup> „Proletaras“ — avalynės fabriko „Batas“ nelegalaus profsąjungos komiteto organas. Pirmasis jo numeris išėjo 1928 m. rugsėjo mėnesį. Iš viso buvo išleisti du numeriai.

<sup>61</sup> „Darbininkės balsas“ — saldinių fabriko nelegalaus profsąjungos komiteto organas. Išėjo tik vienas numeris 1928 m. spalio mėnesį.

<sup>62</sup> „Kova“ — Panevėžio nelegalios profsąjungos organas. Vienintelis numeris išėjo 1928 m. gruodžio mėnesį.

<sup>63</sup> „Darbas ir duona“ išleido profsąjungų skyrius prie partijos Šiaulių komiteto. Išėjo vienas numeris 1929 m. sausio mėnesį.

<sup>64</sup> „Organizatorius“ — Anykščių nelegalios profsąjungos organas. Pirmasis numeris išėjo 1929 m. vasario mėnesį.

<sup>65</sup> „Balsas“, 1929.VII.10, Nr. 13, p. 649.

<sup>66</sup> PA, f. 77, ap. 14, b. 10, l. 139.

<sup>67</sup> „Balsas“, 1929.I.25, Nr. 2, p. 76.

<sup>68</sup> Lietuvos KP atsišaukimai, t. II, p. 557—559; t. III. V., 1964, p. 577—588.

Lietuvos KP visada domėjosi profsąjungų spauda ir jai idėjiškai vadovavo, nes spauda buvo viena iš priemonių, padėjusių atkurti profsąjungas, stiprinti jas organizaciniai, telkti darbo žmones į kovą dėl profsąjungų veikimo laisvės, prieš fašistų valdžią.

Profsąjungos, vadovaujamos komunistų, pagrindinį dėmesį skyrė „gynybinei funkcijai“, t. y. kovai už ekonominius darbo žmonių interesus. Po fašistinio perversmo ekonominė darbo žmonių padėtis labai pasunkėjo. Be to, sumažėjo galimybės ją ginti. Remiantis Lietuvos odos pramonės darbininkų profsąjungos duomenimis, nuo 1926 m. gruodžio 17 d. iki 1927 m. sausio 8 d. užmokestis Kauno avalynės dirbtuvių darbininkams buvo sumažintas nuo 20 iki 40%, vagonų krovikams Kauno prekių stotyje — 15% ir pan.<sup>69</sup>

Fašistai uždraudė rengti streikus. Kauno miesto ir apskrities karo komendantas pirmąją dieną po fašistinio perversmo paskelbė įstatymą prieš streikus bei konfliktus<sup>70</sup>.

Kapitalistai, pasinaudodami tuo, kad darbininkų profsąjungos sudaužytos, streikai uždrausti, atsisakė 1926 m. su profsąjungomis pasirašytų sutarčių: ėmė mažinti darbo užmokestį, ilginti darbo dieną, atleidinėti darbininkus, ypač buvusius profsąjungų narius. Didėjo sauvaliavimas ir tyčiojimas iš darbo žmonių<sup>71</sup>.

Darbininkai kilo į kovą prieš kapitalo puolimą. Jau 1928 m. įvyko pirmieji po fašistinio perversmo darbininkų streikai.

Lietuvos KP daug dėmesio skyrė streikams kaip vienai darbininkų kovos formų. Ji vadovavosi V. Lenino mokymu, kad „[...] streikai įpratina darbininkus vienytis, streikai parodo jiems, kad tik išvien jie tegali kovoti prieš kapitalistus, streikai moko darbininkus galvoti apie visos darbininkų klasės kovą prieš visą fabrikantų klasę ir prieš savivaliaujančią policinę vyriausybę“<sup>72</sup>.

Todėl Lietuvos KP nuolat rūpinosi streikų organizavimu ir dažnai vadovavo jiems per profsąjungas. Ji reikalavo, kad profsąjungos reaguotų į kiekvieną konfliktą, dalyvautų kiekviename streike, ir negailestingai kritikavo kairuoliškas, sektantiškas pažiūras: nenorą kovoti dėl darbininkų kasdieninių reikalų.

Lietuvos KP CK gegužės—birželio mėn. plenumas (1929 m.) kritikavo profsąjungas, kad jos atitolo nuo darbininkų masių ir per mažai rūpinosi ekonominiais reikalais<sup>73</sup>.

Komunistams, dirbantiems profsąjungose, Lietuvos KP CK birželio plenumas (1929 m.) kaip vieną iš svarbesnių uždavinių nurodė „[...] stipriau surišti profsąjungas su ekonomine ir politine darbininkų klasės kova“<sup>74</sup>.

Partija reikalavo ekonominę kovą sieti su politine kova, kelti šiuos politinius reikalavimus: laisvė profsąjungoms, spaudos, susirinkimų laisvė, amnestijos politiniams kaliniams ir kt.<sup>75</sup>

„Kovą dėl kasdieninių reikalavimų,— mokė partija,— risti su politine kova, kelti ją iki kovos prieš fašistų valdžią ir dėl Tarybų valdžios Lietuvoje“<sup>76</sup>.

<sup>69</sup> Lietuvos TSR CVA, f. 923, ap. 1, b. 503, l. 88—89.

<sup>70</sup> Ten pat, l. 91.

<sup>71</sup> „Darbininkė“, 1927 m. kovas, Nr. 1.

<sup>72</sup> V. Leninas. Raštai, t. 4. V., 1954, p. 286.

<sup>73</sup> PA, f. 77, ap. 12, b. 1, l. 127.

<sup>74</sup> „Komunistas“, 1929 m. rugsėjis—spalis, Nr. 5, p. 41—45.

<sup>75</sup> PA, f. 77, ap. 12, b. 23, l. 1—2.

<sup>76</sup> Ten pat, ap. 13, b. 1, l. 9—14.

Remiantis A. Marcelio paskelbtais duomenimis, Lietuvoje 1927—1931 m. įvyko daugiau kaip 80 ekonominių streikų, kurių dauguma buvo laimėti <sup>77</sup>. Dėl duomenų stokos negalima nurodyti, kokią dalį sudarė profsąjungų vadovaujami streikai. Bet yra žinoma, kad nagrinėjamuoju laikotarpiu visi didesni ekonominiai streikai vyko profsąjungoms dalyvaujant (pavyzdžiui, Kauno odos pramonės ir kepyklų darbininkų streikai).

Profsąjungos, dalyvaudamos streikuose, didino savo autoritetą ir įtaką darbininkams, gausino savo gretas. Net sunkiausiomis fašistinės diktatūros sąlygomis Lietuvos darbininkai kiekvienais metais paminėdavo tarptautines revoliucines šventes <sup>78</sup>. Profsąjungos, vadovaujamos komunistų, dalyvavo iš esmės visose revoliucinių švenčių minėjimų organizavimo kampanijose. Antai 1929 m. profsąjungos dalyvavo, organizuojant Tarptautinės moters dienos, Gegužės pirmosios, Tarptautinės kovos prieš imperalistinius karus dienos, Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos dvyliktųjų metų minėjimus <sup>79</sup>.

Profsąjungos aktyviai dalyvavo 1931 m. rudenį ligonių kasų valdymo organų rinkimuose. Jos padėjo Komunistų partijai organizuoti priešrinkiminiuosius susirinkimus, mitingus įmonėse, rinko kandidatus į kairiųjų darbininkų sąrašus, teikė techninę paramą, leido atsisaukimus, raginančius darbininkus ir tarnautojus balsuoti už partijos remiamus sąrašus, padėjo surengti Kaune viešąjį mitingą ir pan. Partijos ir profsąjungų organizuotuose ikirinkiminiuose mitinguose dalyvavo apie 2300 ir viešajame mitinge — apie 700 darbininkų <sup>80</sup>.

Gera organizuotos rinkiminės kampanijos rezultatai buvo teigiami: kairiųjų darbininkų sąrašai Kauno miesto ir Panevėžio apygardos ligonių kasų tarybose laimėjo daugumą vietų <sup>81</sup>.

Profsąjungos, siekdamos tapti masinėmis organizacijomis, dirbo ir su atskiromis visuomeninėmis grupėmis: moterimis, jaunimu. Šios visuomeninės grupės sudarė žymią gyventojų dalį. Pavyzdžiui, moterys buržuazinėje Lietuvoje sudarė daugiau kaip trečdalį dirbančiųjų. Daugelis jų neturėjo klasių kovos patyrimo, politiškai buvo neišprususios, neatsparios buržuazinės ir smulkiaburžuazinės ideologijos įtakai. Partija užsibrėžė palapsniui įtraukti moteris į aktyvią politinę veiklą. Ir čia didelis partijos pagalbininkas buvo profsąjungos, kurios traukė moteris į judėjimą už socialinius bei ekonominius reikalavimus. Pavyzdžiui, 1929—30 m. legaliai veikiančiose profsąjungose moterys jau sudarė 46—50% narių <sup>82</sup>.

Partijai vadovaujant, buvo atkurtos jaunimo sekcijos prie profsąjungų. Šioms sekcijoms buvo pavesta į profsąjungas, į klasių kovą įtraukti jaunos darbininkus. Jos gynė jaunimo reikalus, pavyzdžiui, kad įstatymai garantuotų teisę į darbą, kad už vienodą darbą būtų mokamas vienodas atlyginimas, kad jaunimas galėtų priklausyti organizacijoms ir kt.

Tautininkai kaip įmanydami stengėsi apriboti klasių kovos plėtimąsi, izoliuoti jaunimą, kad jis nesuvoktų visuomeninių ir politinių problemų, nedalyvautų jų sprendime. Tuo tikslu piliečių apsaugos departamentas išleido specialų aplinkraštį (1928 m. lapkričio 6 d.), uždraudusį darbininkų jaunimui iki 21 metų priklausyti organizacijoms <sup>83</sup>.

<sup>77</sup> A. Marcelis. LKP veikla, vadovaujant darbininkų ekonominiams ir politiniams streikams bei demonstracijoms pirmaisiais fašistinės diktatūros metais (1927—1931 m.).—Kn.: LKP istorijos klausimai, t. 5, p. 23—38.

<sup>78</sup> Plačiau apie tarptautinių revoliucinių švenčių minėjimus žr. A. Beržinskaitė. LKP veikla auklėjant darbo žmones proletarinio internacionalizmo dvasia 1927—1940. V., 1962, p. 68—78.

<sup>79</sup> PA, f. 77, ap. 12, b. 16, l. 2; b. 12, l. 54.

<sup>80</sup> PA, f. 77, ap. 14, b. 26, l. 23, 34, 35.

<sup>81</sup> Plačiau apie socialinį draudimą žr. C. Mančinskas. Socialinis draudimas Lietuvoje ir kova dėl jo 1919—1940 metais. V., 1971.

<sup>82</sup> PA, f. 77, ap. 12, b. 23, l. 107.

<sup>83</sup> Lietuvos TSR CVA, f. 402, ap. 4, b. 74, l. 10.

Jaunimas iki 21 metų sudarė nuo pusės iki trečdaliao profsąjungų narių<sup>84</sup>. Darbininkų profsąjungos pareiškė viešą protestą dėl dirbančiojo jaunimo teisių siaurinimo<sup>85</sup>, tačiau iškovoti teigiamų rezultatų nepavyko.

Lietuvos KP, kovodama už darbininkų klasės vienybę, veiklą reformistinėse profsąjungose visuomet laikė svarbiu partinio darbo baru. Tačiau fašizmo metais šis darbo baras tapo itin aktuali, nes, po perversmo tebeveikė reformistinės profsąjungos<sup>86</sup>, o antra vertus, socialdemokratai galėjo registruoti naujų profsąjungų įstatus. Pasinaudoję šia teise, jie įregistravo dvi profsąjungas: Lietuvos spaudos darbininkų (1927 m. spalio mėn.) ir Lietuvos odos pramonės darbininkų (1928 m. spalio mėn.) sąjungas<sup>87</sup>.

Lietuvos KP reikalavo, kad komunistai reformistinėse profsąjungose dirbtų dviem kryptimis: pirma, plėstų veiklą legaliai tebeveikiančiose profsąjungose, kur jau buvo sukaupta tam tikra patirtis, ir antra, stengtųsi paimti į savo rankas naujai socialdemokratų įkuriamas profsąjungas. Partijos taktikos reformistinių profsąjungų atžvilgiu pagrindinis smūgis buvo nukreiptas prieš reformizmą, prieš bet kokius susitarimus su socialdemokratų partija. Partija reikalavo į reformistines profsąjungas nekviesti darbininkų, o siųsti tik pavienius komunistus ir kairiuosius darbininkus partiniam darbui, sudaryti kairiąją darbininkų opoziciją, kuri dirbtų viešai, vadovaujama nelegalios komunistų frakcijos, kurti profsąjungų skyrius ten, kur jų nebuvo, ir plėsti jų veiklą<sup>88</sup>.

Komunistai, vadovaudamiesi šia taktika, ir dirbo reformistinėse profsąjungose. Tačiau darbas buvo nelabai sėkmingas. Socialdemokratų vadai, siekdami į profsąjungas neįsileisti komunistų, sąmoningai neatnaujino senų valdybų, nors po perversmo jos liko nepilnos, nepristatė valdybų narių sąrašų Kauno miesto ir apskrities viršininkui, nerengė susirinkimų, varžė ir sabotavo jų veiklą. Dėl išdavikiškos socialdemokratų vadų politikos, profsąjungos, kaip jau buvo minėta, per dvejus metus buvo uždarytos.

Antroji darbo kryptis reformistinėse profsąjungose buvo sėkmingesnė. Naujai socialdemokratų įkurtose profsąjungose buvo sudarytos kairiosios darbininkų opozicijos iš nelegalių profsąjunginių grupių, veikusių tam tikroje pramonės šakoje.

1928 m. pradžioje nelegalus spaustuvių darbininkų profsąjungos komitetas buvo reorganizuotas į kairiąją opoziciją Lietuvos spaudos darbininkų sąjungoje<sup>89</sup>.

1929 m. pradžioje nelegalus odos pramonės darbininkų profsąjungos komitetas buvo taip pat reorganizuotas į kairiąją opoziciją Lietuvos odos pramonės darbininkų sąjungoje<sup>90</sup>.

Kairiosios darbininkų opozicijos išvystė gana plačią veiklą. Kairiajai darbininkų opozicijai reikalaujant, į Lietuvos spaudos darbininkų sąjun-

<sup>84</sup> PA, f. 77, ap. 12, b. 23, l. 22; b. 16, l. 104—107.

<sup>85</sup> „Balsas“, 1929.III.29, Nr. 6, p. 272; 1929.V.25, Nr. 10, p. 504; PA, f. 77, ap. 12, b. 23, l. 6.

<sup>86</sup> Bendra darbininkų profsąjunga (uždaryta 1928 m. rugpiūčio mėn.), Lietuvos žemės ūkio darbininkų profsąjunga (uždaryta 1929 m. spalio mėn.), Lietuvos darbininkų ir tarnautojų profesinių sąjungų Centro biuras (1927 m. spalio mėn.). Žr. „Vyriausybės žinios“. 1928.II.10, Nr. 5, p. 6; Lietuvos TSR CVA, f. 402, ap. 4, b. 272, l. 32. Fašistai uždarė apie 1/3 minėtų profsąjungų skyrių ir Lietuvos odos pramonės darbininkų profsąjungą dėl stiprios komunistų įtakos jose. Taigi faktai paneigia A. Marcelio teiginį, kad po fašistinio perversmo legaliai veikė tik socialdemokratų profsąjungų Centro biuras (Žr. A. Marcelis. Min. str.—Kn.: LKP istorijos klausimai, t. I, p. 114).

<sup>87</sup> „Vyriausybės žinios“. 1928.II.10, Nr. 5, p. 6; Lietuvos TSR CVA, f. 402, ap. 4, b. 366, l. 2—40 (Lietuvos odos pramonės darbininkų sąjungos byla).

<sup>88</sup> PA, f. 77, ap. 14, b. 10, l. 131; b. 3, l. 6; b. 10, l. 93; ap. 10, b. 24, l. 86; Lietuvos KP IV-sios konferencijos rezoliucijos, p. 6—10.

<sup>89</sup> PA, f. 77, ap. 11, b. 20, l. 47.

<sup>90</sup> Ten pat, ap. 14, b. 18, l. 109.

gą 1928 m. buvo priimti kartono fabrių ir knygrių, kur buvo stipri Komunistų partijos įtaka, darbininkai<sup>91</sup>.

Tam tikrų laimėjimų kairioji opozicija iškovojo Lietuvos spaudos darbininkų sąjungos valdybos rinkimuose (1929 m. kovo 23 d.); į sąjungos valdybą buvo išrinkti du jos remiami nariai<sup>92</sup>. Tuo pačiu būdu 1929 m. į kairiosios opozicijos rankas perėjo ir Lietuvos odos pramonės darbininkų sąjunga<sup>93</sup>.

Taigi nuo 1929 m. naujai įregistruotoms dviem reformistinėms profsąjungoms vadovavo kairiosios darbininkų opozicijos, kurios glaudžiai bendradarbiavo su Komunistų partija.

Socialdemokratų vadai, matydami augančią Komunistų partijos įtaką profsąjungoms ir nesugebėdami jų išlaikyti savo rankose, suaktyvino profsąjungų skaldymo politiką, ėmėsi šalinti iš profsąjungų komunistus bei kairiuosius darbininkus ir nepriimti jų į profsąjungas, išvaikyti nepatikimas valdybas, uždaryti atskirus skyrius, net profsąjungas, kurti paralelias proforganizacijas ir pan.

Taip socialdemokratai 1931 m. liepos mėn. greta veikiančios Kauno maisto pramonės darbininkų ir tarnautojų sąjungos įregistravo Kauno kepėjų ir cukrainininkų sąjungą<sup>94</sup>, taip pat Lietuvos darbininkų ir tarnautojų suvienytą profesinę sąjungą, kuri turėjo teisę steigti skyrius visame krašte pagal atskiras pramonės šakas<sup>95</sup>.

Susidariusi padėtis silpnino darbininkų organizuotumą, susitelkimą, skaldė jų jėgas; buvo lengviau komunistų įtakoje veikusias profsąjungas likviduoti.

V. Leninas, demaskuodamas oportunistų vadų profsąjungų skaldymo politiką, 1920 m. rašė: „[...] ponai oportunistų „vadai“ griebis visokių buržuazinės diplomatijos gudrybių, pasinaudos buržuazinių vyriausybių, kunigų, policijos, teismų pagalba, kad neįsileistų komunistų į profsąjungas, visaip juos iš ten išstumtų, padarytų jiems darbą profsąjungose kuo nemalonesnį [...]“<sup>96</sup>. Ši oportunistų vadų charakteristika labai tiko ir lietuviškiems socialdemokratams. Todėl Lietuvos KP reikalavimas griežtai kovoti profsąjungose prieš socialdemokratizmą, reformizmą buvo teisingas. Tačiau partijos taktikoje reformistinių profsąjungų atžvilgiu buvo ir kai kurių sektantiškų klaidų. Kartais atskiros reformistinės profsąjungos buvo vertinamos kaip fašistinės ir darbininkai kviečiami jas boikotuoti<sup>97</sup>; komunistai ir kairieji darbininkai buvo orientuojami „užgrobti“, „išlupti“ iš socialdemokratų valdybas<sup>98</sup>; kai kurie komunistai nemokėjo ir nenorėjo dirbti reformistinėse profsąjungose ir pan.<sup>99</sup>

Šios klaidos priklausė nuo partijos bendros taktikos nagrinėjamuoju laikotarpiu. Joje, kaip pažymi tarybinis istorikas I. Lempertas, 1926–1933 m. buvo kai kurių sektantiškų klaidų<sup>100</sup>.

1927 m. pabaigoje Lietuvoje atsirado nauja profsąjungų kryptis — fašistinės profsąjungos. Pirmosios fašistinės profsąjungos buvo įregistruotos

<sup>91</sup> Ten pat, ap. 12, b. 23, l. 20; ap. 35, b. 2, l. 1.

<sup>92</sup> Ten pat.

<sup>93</sup> Ten pat, ap. 14, b. 18, l. 109.

<sup>94</sup> Lietuvos TSR CVA, f. 402, ap. 4, b. 611<sup>a</sup>, l. 7–8 (Kauno kepėjų ir cukrainininkų sąjungos byla).

<sup>95</sup> Lietuvos TSR CVA, f. 402, ap. 4, b. 605, l. 1–49 (Lietuvos darbininkų ir tarnautojų suvienytos profesinės sąjungos byla).

<sup>96</sup> V. Leninas. Raštai, t. 31. V., 1955, p. 35.

<sup>97</sup> PA, f. 77, ap. 10, b. 37, l. 28 (Kauno nelegalaus spaudos darbininkų profsąjungų komiteto atsisaukimas).

<sup>98</sup> Ten pat, ap. 11, b. 1, l. 186 (Lietuvos KP CK birželio plenumo (1928) rezoliucija „Artimiausi uždaviniai mūsų darbo profsąjungose“); Z. Angariečio laiškas 1927.I.28, PA, f. 77, ap. 10, b. 24, l. 17<sup>a</sup>.

<sup>99</sup> PA, f. 77, ap. 11, b. 20, l. 47.

<sup>100</sup> I. Lempertas. Kai kurie LKP strategijos ir taktikos klausimai kovos prieš fašistinę diktatūrą laikotarpiu. — Kn.: LKP istorijos klausimai, t. I, p. 152.

trys: Lietuvos geležinkelių (1927 m. birželio 18 d.), Lietuvos garlaivių darbininkų ir tarnautojų (1927 m. liepos 2 d.) ir Lietuvos metalo darbininkų (1927 m. spalio 15 d.) sąjungos<sup>101</sup>.

Fašistinės profsąjungos atsisako nuo klasių kovos politikos, stumia darbininkų klasę į klasinio bendradarbiavimo su buržuazija pozicijas, negali skelbti streikų, kelti politinių reikalavimų, sudaryti kolektyvinių sutarčių su kapitalistais. Jų veiklai paprastai vadovauja fašistinė valstybė<sup>102</sup>.

Fašistinių profsąjungų bruožai atsispindėjo ir šių trijų sąjungų įstatuose. Štai kaip įstatuose apibūdintas Lietuvos metalo darbininkų sąjungos tikslas: sąjungos vadovybė „[...] santykiuose su darbdaviais ar valdžios įstaigomis niekuomet nesivadovaus luomų neapykantos principais. Sąjungos veikimo pagrinde bus krašte esamų luomų bendradarbiavimas“<sup>103</sup>. Visų trijų profsąjungų įstatai buvo vienodi, tose pačiose patalpose buvo ir jų būstinės<sup>104</sup>.

Iš istorijos žinoma, kad profsąjungos gali būti fašizuojamos dvejopai: legalios profsąjungos paverčiamos fašistinės valstybės priedėliu ir įkuriamos fašistinio tipo profsąjungos. Lietuvoje tautininkai pasirinko antrąjį kelią, nes beveik visas legalias profsąjungas jie buvo sutriuškinę.

Profsąjungoms iškilo fašizavimo grėsmė. Todėl Lietuvos KP IV konferencija (1927 m. rugsėjo mėn.) ir Lietuvos KP CK birželio plenumas (1928 m.) parengė taktiką fašistinių profsąjungų atžvilgiu. Partija reikalavo agituoti, kad darbininkai nestotų į fašistines profsąjungas, siekė patraukti į savo pusę fašistinių profsąjungų darbininkus<sup>105</sup>.

Tokia partijos taktika iš esmės buvo teisinga, nes pagrindinis smūgis buvo nukreiptas prieš fašizmą. Tačiau taktikoje fašistinių profsąjungų atžvilgiu irgi buvo kai kurių sektantiškų klaidų, kaip antai, komunistai ir kairieji darbininkai buvo kviečiami griauti fašistines profsąjungas, o ne užkariauti jas.

Fašistinėms profsąjungoms priklausė labai nedaug narių. Tarp darbininkų jos buvo nepopuliarios. Fašistinės profsąjungos, net nepradėjusios kaip reikiant veikti, sunyko. Pavyzdžiui, Lietuvos metalo darbininkų sąjungos veiklos pradžia ir pabaiga buvo 1927 m. lapkričio 10 d. sušauktas steigiamasis susirinkimas, kuriame dalyvavo 32 žmonės<sup>106</sup>. Lietuvos garlaivių darbininkų ir tarnautojų sąjunga nesugebėjo net steigiamojo susirinkimo sušaukti<sup>107</sup>. Lietuvos geležinkelių darbininkų ir tarnautojų sąjunga formaliai buvo laikoma veikiančia iki 1928 m., jai priklausė apie 20 narių<sup>108</sup>.

Partija reikalavo tose pačiose pramonės šakose kurti ir nelegalias profsąjungines organizacijas, kurios neleistų fašistams suvilioti naujų narių, organizuotų juos, gintų jų interesus, taip pat būtų pagrindas kovai už klasių organizacijų legalizavimą. Šiais tikslais 1928 m. pradžioje buvo įkurta nelegali Lietuvos geležinkelio darbininkų ir tarnautojų profsąjunga<sup>109</sup>.

<sup>101</sup> „Vyriausybės žinios“, 1927.IX.23, Nr. 259, p. 11; 1928.II.10, Nr. 5, p. 6.

<sup>102</sup> Уильям З. Фостер. Очерки мирового профсоюзного движения. М., 1956, с. 437.

<sup>103</sup> Lietuvos TSR CVA, f. 402, ap. 4, b. 508, l. 2 (Lietuvos metalo darbininkų sąjungos byla).

<sup>104</sup> Kaunas, Nepriklausomybės aikštė Nr. 2.

<sup>105</sup> Lietuvos KP IV-sios konferencijos rezoliucijos, p. 6–10; PA, f. 77, ap. 11, b. 1, l. 186 (plenumo rezoliucija „Artimiausi uždaviniai mūsų darbo profsąjungose“).

<sup>106</sup> Lietuvos TSR CVA, f. 402, ap. 1, b. 3, l. 444 (Policijos agento pranešimas); ap. 4, b. 508, l. 11.

<sup>107</sup> Ten pat, ap. 1, b. 500, l. 12 (Lietuvos garlaivių darbininkų ir tarnautojų sąjungos byla).

<sup>108</sup> Lietuvos TSR CVA, f. 402, ap. 1, b. 23, l. 201; ap. 4, b. 501, l. 11 (Lietuvos geležinkelininkų darbininkų ir tarnautojų sąjungos byla).

<sup>109</sup> „Balsas“, 1928.VII.25, Nr. 14, p. 374.

Centro komitetas pritarė šios profsąjungos įkūrimui. „Kaune geležinkeliečiai jau pradėjo organizuotis,— buvo rašoma Lietuvos KP CK atsišaukime į geležinkelininkus,— reikia greičiau pasekti kauniškių pavyzdžiu kitoms vietoms“<sup>110</sup>. Kitose Lietuvos vietose nelegalių geležinkelio darbininkų ir tarnautojų profsąjungų dėl bendro pobūdžio sunkumų įkurti nepavyko.

Todėl remdamasis Lietuvos geležinkelių darbininkų ir tarnautojų sąjungos analize, nenorėčiau sutikti su S. Černiausko tvirtinimu, kad ši profsąjunga susidėjo iš dviejų dalių: legalios profašistinės ir nelegalios komunistinės dalies<sup>111</sup>. Tai buvo dvi skirtingos geležinkelininkų profsąjungos.

Fašistinių profsąjungų veikla parodė, kad jos tarp darbo žmonių nebuvo populiarios, darbininkai jas boikotavo, ir todėl tautininkai buvo priversti kurį laiką jų nusteigti. Tai buvo didelė Lietuvos KP pergalė.

Lietuvos KP įvairiapusės veiklos dėka, atkuriant ir išvystant profsąjunginį judėjimą pirmaisiais fašistinės diktatūros metais, pasiekta tam tikrų laimėjimų. Nors darbo žmonės pavyko legalizuoti tik dalį profsąjungų su teise veikti Kaune, bet jų narių sparčiai daugėjo. 1929 m. penkioms Kauno profsąjungoms priklausė 1630 narių, o 1931 m.— 2024 (žr. 1 lentelę). Kiekvienoje profsąjungoje veikė komunistų frakcijos, kurių narių nuo 1929 iki 1931 m. padaugėjo tris kartus (žr. 1 lentelę). 1931 m. Komunistų partija savo įtakoje turėjo jau daugiau kaip 2 tūkst. profsąjungų narių, kurie dirbo legaliai. Tai buvo nemaža pergalė, turint omenyje ribotas legalias galimybes partiniam darbui su masėmis.

1 lentelė

Komunistų vadovaujamos profsąjungos 1929—1931 metais<sup>1</sup>

| Eil. Nr. | Profsąjungos pavadinimas                      | 1929 m.                     | 1929 m.                            | 1931 m.                     | 1931 m.                            | Įregistruota | Uždaryta        |
|----------|-----------------------------------------------|-----------------------------|------------------------------------|-----------------------------|------------------------------------|--------------|-----------------|
|          |                                               | profsąjungos narių skaičius | komunistų frakcijos narių skaičius | profsąjungos narių skaičius | komunistų frakcijos narių skaičius |              |                 |
| 1.       | Kauno adatos darbininkų sąjunga               | 350                         | 7                                  | 514                         | 39                                 | 1928.X.23    | 1932.I.4        |
| 2.       | Kauno maisto darbininkų ir tarnautojų sąjunga | 250                         | 4                                  | 300                         | 5                                  | 1928.X.23    | 1932.I.4        |
| 3.       | Kauno tarnautojų sąjunga                      | 600                         | 6                                  | 610                         | 22                                 | 1928.VII.11  | 1932.I.4        |
| 4.       | Lietuvos odos pramonės darbininkų sąjunga     | 130                         | 6                                  | 300                         | 13                                 | 1928.X       | 1931.I.30       |
| 5.       | Lietuvos spaudos darbininkų sąjunga           | 300                         | 6                                  | 300                         | 8                                  | 1927.X.15    | nebuvo uždaryta |
| Iš viso: |                                               | 1630                        | 29                                 | 2024                        | 87                                 |              |                 |

<sup>1</sup> Lentelė sudaryta, remiantis: „Balsas“, 1929.V.10, Nr. 9, p. 450; 1930.III.10, Nr. 10, p. 184—185; PA, f. 77, ap. 12, b. 23, l. 22; b. 16, l. 106, 107; b. 23, l. 16, 17; ap. 14, b. 25, l. 62; b. 18, l. 109; Lietuvos TSR CVA, f. 384, ap. 3, b. 221, l. 2—4; f. 402, ap. 4, b. 366, l. 2—40; b. 561, l. 15 ir kt.

Nors profsąjungoms priklausė nedidelė darbininkų klasės dalis, tačiau jų vaidmuo revoliuciniame judėjime buvo žymus, nes jose buvo sąmoningiausi ir kovingiausi proletariato atstovai. Jos gynė bendrus gamybinių kolektyvų interesus kovoje su išnaudotojais, turėjo įtakos plačioms, neor-

<sup>110</sup> Lietuvos KP atsišaukimai, t. II, p. 324.

<sup>111</sup> S. Černiauskas. Min. veik., p. 18.

ganizuotoms darbininkų masėms. Partija, remdamasi profsąjungomis, organizavo, telkė ir vienijo darbo žmones kovai ne tik dėl artimiausių, bet ir dėl galutinių tikslų.

Tačiau laimėjimai, pasiekti pirmaisiais tautininkų diktatūros metais, buvo trumpalaikiai. Fašistai, bijodami, kad komunistai neįsistatytų profsąjungose, jų vadovaujamas profsąjungas (žr. 1 lentelę) 1932 m. sausio 4 d. uždarė už „priešvalstybinį komunistinį darbą [...] visam karo stovio metu“<sup>112</sup>. Taip fašistai atėmė nedidelę ir sunkiai iškovotą bazę legaliam komunistų partijos darbui<sup>113</sup>.

Lietuvos KP kaupė profsąjunginio darbo patirtį sunkiomis tautininkų diktatūros sąlygomis ir, remdamasi profsąjungomis, kreipė darbo žmones į kovą prieš fašizmą.

Vilniaus Valstybinis V. Kapsuko universitetas  
TSKP istorijos katedra

Įteikta  
1975 m. gegužės mėn.

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КП ЛИТВЫ ПО ВОССТАНОВЛЕНИЮ  
И РАЗВИТИЮ ПРОФСОЮЗНОГО ДВИЖЕНИЯ  
В ПЕРВЫЕ ГОДЫ ФАШИСТСКОЙ ДИКТАТУРЫ (1927—1931)**

С. ЧЕПУЛЕНЕ

**Резюме**

В первые годы фашистской диктатуры в Литве (1927—1931) условия деятельности рабочих профсоюзов существенно изменились. Им пришлось перейти на нелегальное положение. Восстановление профсоюзных организаций началось уже в первые месяцы после фашистского переворота. Руководство КП Литвы придало этому процессу организованный и направленный характер, в соответствии с программой, намеченной IV конференцией КП Литвы и пленумами ЦК.

Опираясь на нелегальные профорганизации, Коммунистическая партия спланировала трудящихся на борьбу за свободу действий профсоюзов. В рассматриваемый период трудящимся удалось легализовать только часть профсоюзов с правом деятельности в Каунасе. Фашисты пошли на некоторые уступки лишь потому, что в первые годы после переворота осознавали свою экономическую и политическую слабость и отсутствие поддержки среди населения. Они поняли, что революционное движение рабочих только террором затормозить не удастся.

Осуществляя политическое руководство деятельностью профсоюзов, КП Литвы восстановила соответствующие партийные органы, подготовила их организационную структуру, заботилась о комплектовании их кадрами и указала основные вехи деятельности.

Большое внимание партия уделяла подбору профсоюзных кадров, их распределению и идейно-политическому воспитанию, их печатным органам, участию профорганизаций в революционной борьбе трудящихся. Деятельность профсоюзов становилась более разносторонней, росло их влияние на широкие неорганизованные массы рабочих.

Участие КП Литвы в реформистских профсоюзах всегда было важным условием борьбы за единство рабочего класса. Но в годы фашистской диктатуры этот участок деятельности партии стал особенно зна-

<sup>112</sup> Lietuvos TSR CVA, f. 402, ap. 4, b. 272, l. 32 (Kauno miesto ir apskrities karo komendanto įsakymas).

<sup>113</sup> Tai, kas profsąjungoms buvo būdinga 1931 metais, S. Cerniauskas nepagrįstai priiskiria vėlesniam laikotarpiui, (1932—1934 m.). Žr. S. Cerniauskas. Min. veik., p. 16—17.

чительным, ибо, с одной стороны, после переворота все еще продолжали действовать в сущности реформистские профсоюзы, с другой, — социал-демократы могли зарегистрировать устав новых профсоюзов. Партия выработала по отношению к реформистским профсоюзам определенную тактику, руководствуясь которой коммунисты и левые рабочие достигли успехов. Но в рассматриваемый период в тактике КП Литвы по отношению к реформистским профсоюзам были допущены и некоторые ошибки.

В 1927 г. в Литве появились новые профсоюзы — фашистские. Однако они не были популярными среди рабочих, и власти были вынуждены повременить с их учреждением. Этот факт явился свидетельством роста влияния коммунистов на широкие массы трудящихся.

КП Литвы накапливала опыт профсоюзной деятельности в трудных условиях диктатуры таутининков и, опираясь на профсоюзы, направляла борьбу трудящихся против фашизма.

Боясь утверждения коммунистов в профсоюзах, фашисты поторопились закрыть левые профсоюзные организации (4 января 1932 г.).